Prof. Sakari Melander
22.5.2024

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle U-jatkokirjelmää (UJ) 10/2024 vp koskeneen asiantuntijakuulemisen 22.5.2024 johdosta

1. UJ:n 10/2024 vp johdosta eduskunnan lakivaliokunnassa 22.5.2024 järjestetyssä asiantuntijakuulemisessa allekirjoittaneelta pyydettiin kirjallista lisäselvitystä korruption torjuntaa koskevan direktiiviehdotuksen asiantuntijakuulemisessa oikeusministeriön edustajan suullisesti selostamista puheenjohtajavaltion viimeisimmässä neuvotteluasiakirjassa direktiiviin tekemistä tietyistä muutoksista. Nämä asiantuntijakuulemisessa suullisesti selostetut muutokset koskevat keskeisimmin direktiiviehdotuksen 2 artiklan sisältämää virkamiehen ja korkean virkamiehen määritelmää sekä direktiiviehdotuksen 10 artiklassa tarkoitettua vaikutusvallan kauppaamista koskevaa kriminalisointivelvoitetta.

2. Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että direktiivin 3 artiklassa tarkoitettua virkamiehen käsitettä on puheenjohtajavaltion tämänhetkisessä neuvotteluasiakirjassa muutettu siten, että esimerkiksi kansanedustajat rinnastetaan direktiivissä kansallisiin virkamiehiin mutta direktiiviehdotus ei edellyttäisi, että esimerkiksi kansanedustajia pidettäisiin kansallisesti virkamiehinä. Asiantuntijakuulemisessa saamani käsityksen mukaan tämänhetkinen neuvotteluasiakirja määrittelee myös valtioneuvoston jäsenen aseman samoin. Eduskunnan lakivaliokunta korosti alkuperäistä direktiiviehdotusta arvioidessaan, että direktiivin virkamiestä ja korkean tason virkamiestä koskevat määritelmät eivät saisi perustavaa laatua olevalla tavalla laajentaa Suomessa omaksutun virkamieskäsitteen alaa tavalla, joka olisi perustuslain kannalta ongelmallinen ja joka aiheuttaisi myös rikosoikeudellisesti ongelmallisia heijastusvaikutuksia (LaVL 13/2023 vp, s. 5). Jos direktiiviehdotuksen 3 artikla muotoillaan tavalla, joka ei johda siihen, että rikoslaissa virkamieheksi tulee määritellä tahoja, joiden asema ja vastuu määräytyy perustuslain mukaan (tällaisia ovat etenkin kansanedustajat ja valtioneuvoston jäsenet), ehdotus vaikuttaa olevan nähdäkseni tältä osin hyväksyttävissä.

3. Toiseksi asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että direktiivin vaikutusvallan kauppaamista koskevassa 10 artiklan kriminalisointivelvoitteessa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen kannalta ongelmallinen toiminnan epäasiallisuutta koskeva määre (improper) on muutettu oikeudettomuutta tai oikeudenvastaisuutta koskevaksi määreeksi (illicit). Rangaistavan käyttäytymisen rajaaminen teon oikeudettomuutta koskevalla edellytyksellä on rikoslaissa suhteellisen tavallista ja on nähdäkseni selvää, että teon oikeudettomuutta koskeva edellytys on rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamien vaatimusten kannalta perustellumpi kuin teon epäasiallisuutta koskeva edellytys, joka ei olisi käytännössä rajannut rangaistavaa käyttäytymistä juuri lainkaan. On kuitenkin huomattava, että vaikutusvallan kauppaamista koskevassa kontekstissa myös teon oikeudettomuutta koskeva edellytys määrittää sallitun ja kielletyn toiminnan välistä rajaa oletettavasti suhteellisen laajan ja vaikeasti hallittavan rikoslain ulkopuolisen säädösaineiston kautta. Kysymykseen voinee tulla esimerkiksi vaalirahoitusta ja lobbaamista koskeva sääntely. Toisaalta kriminalisointivelvoite sisältäisi edelleen rangaistavaa käyttäytymistä määrittävän perusteettoman edun käsitteen, joka on rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta arveluttavan avoin. Erityisesti vaikutusvallan kauppaamista koskevaa

kriminalisointivelvoitetta koskien eduskunnan lakivaliokunta on direktiiviehdotuksen aiemmassa käsittelyvaiheessa korostanut, että neuvotteluissa on erittäin tärkeä huolehtia siitä, että vaikutusvallan kauppaamista koskevassa kriminalisointivelvoitteessa tarkoitetut teot voidaan määritellä laillisuusperiaatteen edellyttämällä täsmällisyydellä (LaVL 13/2023 vp, s. 6). Valiokunnan korostama näkemys on edelleen ajankohtainen ja jatkoneuvotteluissa tulee kiinnittää siihen erityistä huomiota. Positiivista kuitenkin on, että puheenjohtajan viimeisimmässä neuvotteluasiakirjassa velvoite on muuttunut laillisuusperiaatteen kannalta jossain määrin parempaan suuntaan.

Espoossa 22.5.2024

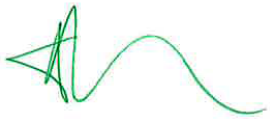

Sakari Melander
professori